

DOSYA EDITÖRÜ'NDEN**DÜNDEN BUGÜNE YEREL YÖNETİM(LER)***Onur HAMZAOĞLU*, İlhan DİKEN****

Toplum ve Hekim dergisi, yayın hayatı boyunca çoğu zaman sağlık ve belirleyicileri ile ilgili olarak dünyada ve ülkedeki tarihsel sürece, ekonomik ve sosyal gidişata dayalı öngörülerde bulunmakla birlikte, zaman zaman da var olan durumu değerlendirmeyi üstlendi. Bu dosyamızda da "Yerel Yönetimler" konusunu tarihsel süreç içerisinde ele alıp, yerel yönetimlerde sağlık konusunu da yakın geçmişten bugüne değin incelemeyi hedefledik. Çünkü hem dünyada hem de ülkemizde son üç dekatta emekçilerin kazanımlarını törpülemeye, geri almaya çalışan uygulamalara tanık oluyoruz.

Yerel yönetimler ve yerel yönetimlerde özerklik son 40 yılda, iki ayrı dönemde gündeme geldi. Bunlardan ilki, 1970'li yıllarda; belediye sosyalizmi hareketi ve kentsel toplum kalkınması uygulamaları olarak adlandırılabilir. Bu dönemde halk yığınları/geniş emekçi kesimleri kentsel toplumsal hareketler çerçevesinde yerel yönetimlere ağırlıklarını koyabildiler. İkincisi 1980'lerden itibaren başlatılıp bugün de sürdürülmek istenen, küreselleşme, yerelleşme ve özerk yerel yönetimler söylemleri

içinde yerel yönetimlerin ön plana çıkartıldığı dönemdir. Küçük bir azınlık için bu süreç başladığı dönemde, birçokları için de bugünden bakıldığında; bu dönemdeki hedefin ulus devletin ya da yerel yönetimlerin küçük ve yerli sermaye yararına kentsel getirilere el koymasını önlemek, yerel yönetimlerin ulusötesi sermayenin kent getirilerine el koymasını sağlayacak yeni güç odağı oluşturmasının aracı olarak kullanılmasını sağlamak olduğu görülmektedir.

Yerel düzeyde demokrasi de özerklik de toplum katılımı da ulusal düzeyde demokratikleşmeyle ilgilidir. Mekan toplumsal yapı ve durumdan bağımsız olmadığı gibi, toplumsal süreç içerisinde toplumsal örgüt ve etkinlikleri de belirler. Birbirleriyle etkileşim içinde olanın mekansal durumlar değil, "toplumsal nesnelere" olduğu göz ardı edilmemelidir. Buna karşın, özellikle 1980'lerden sonra, "toplumsal ilişkiler mekansal değişikliklerde farklılık gösterir" ve "toplumsal değişimlerin belirleyicisi mekansal durumlardır" vurgularıyla toplumsal değişimler mekan öncelenerek, yerellikler üzerinden açıklanma çabaları yoğunlaşmıştır. Yerellik/yerel yönetim demokrasi, katılım ve çok kültürlülük için olmazsa olmaz olarak tanımlanarak kapitalizmde devletin burjuvazinin egemenliğinin aracı, yerel yönetimlerin

*Prof. Dr., Kocaeli Üniv. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD

*Dr., Toplum ve Hekim Dergisi Yayın Kurulu Üyesi

de ulusal yönetimin bir parçası olduğu gerçeği karartılmak istenmektedir. Çünkü kapitalizmin ve emperyalizmin günümüzde geldiği aşamada toplumsal-ideolojik alanın yeniden düzenlenmesiyle, ekonomik alanın yeniden düzenlenmesi girişimlerinin kesişme alanı olarak yerel yönetimler özel ve önemli bir yer işgal etmektedir. Günümüzde, tek tek yerelliklerin ortak olmaktan çıkartılmış çıkarlarıyla birbirlerinden izole edilmeleri, emperyalist despotluğu sürdürmenin önemli düzeneklerinden biridir.

Yerelleşme, demokratikleşme ve sosyalizme giden yol arasında doğrusal ve pozitif bir ilişki pratikte bugüne kadar doğrulanmamıştır. 18 Mart-28 Mayıs 1871 tarihleri arasındaki 72 günlük Paris Komünü olumlu ve önemli bir deneyim olarak görülebilir. Bununla birlikte, İtalyan ve Fransız Komünist Partileri'nin olumsuz deneyimlerini de anımsamalıyız. Zorunluluktan kaynaklanan pratikleri genellemek/teorikleştirmemek gerekir. Ancak, yerelliğin siyaseti tabandan, toplumsal dokudan geliştirmek anlamında yaşamsal öneme sahip olduğu ve kapitalizmden sosyalizme dönüşüm döneminde yönetim birimini küçültmenin sosyalist demokrasinin önemli bir koşulu olduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Kuzey Avrupa ülkelerinden Finlandiya, Danimarka, Norveç ve İsveç'in yerel yönetimlerdeki ortak yönleri incelendiğinde, 1980'lerin sonuna kadar amaç ve politikaların ulusal düzeyde belirlendiği, finansmanda ana kaynağın genel bütçe olduğu, hizmet sunumunun ise yerel düzeyde sağlandığı izlenmektedir. Bununla birlikte,

1990'lardan itibaren adı geçen ülkelerde genel bütçenin, yerel yönetimlerin sunmakta oldukları hizmetin finansmanda ana kaynak olmaktan çıkartıldığı, finans kaynaklarının da yerelleştirilme sürecine girdiği görülmektedir.

Sağlık hizmetlerinin bütünüyle yerel yönetimlere devredildiği modellerde maliyetin ve bölgesel eşitsizliklerin arttığı, verimliliğin azaldığı, kamusal kaynakların yerini, cepten harcamaların aldığı izlenmektedir.

Türkiye'de de yerel yönetimlerle ilgili son yirmi yıl içindeki hedeflere ve düzenlemelere bakıldığında; özelleştirmelerde yöntem değişikliği sağlanmak istendiği, kamusal yararların özelleştirilmek, özeline zararlarının kamulaştırılmak istendiği ve kamusal hizmet sunum alanlarının yeniden bölüşüm alanları olmaktan çıkartılmak istendiği görülmektedir.

Planlamasını daha kapsamlı olarak gerçekleştirmiş olmasına karşın, yazma sözünü aldığımız bazı arkadaşlarımızın koşullarındaki değişiklikler nedeniyle bir tanesi çeviri olmak üzere onsekiz makale ile yerel yönetimler ve sağlık dosyasını tamamladık. Yazılarımız tarihsel süreç ve kavramsal çerçevenin yanı sıra ülke uygulamaları ile ülkemizden de Fatsa, Viranşehir, Sur ve Dikili örneklerini kapsıyor. Son yazımız ise ülkemizde yerel yönetimler için model önerisi hedefiyle gerçekleştirilmiş olan bir dizi yuvarlak masa tartışmasının sonuç raporu niteliğinde.

Katkı sunan dostlarımıza teşekkür ediyoruz. Okurlarımız tarafından saptanacak eksiklerimizin tamamlanabilmesi için katkılarınızı bekliyoruz.